

Για το ζήτημα της στέγασης

της Βίλλυς Μυλωνά

Πριν λίγες μέρες στο κέντρο της Αθήνας, ένας ηλικιωμένος άστεγος βρήκε τραγικό θάνατο στην προσπάθειά του να ζεσταθεί. Ο φετινός χειμώνας έχει βρει στους δρόμους πάνω από 20.000 αστέγους, γεγονός που επιβάλλει να φέρουμε στο προσκήνιο τη συζήτηση για την ανάγκη της καθολικής πρόσβασης στην κατοικία. Επίσημα στοιχεία από μελέτες οργανισμών που ασχολούνται με ζητήματα στέγης, επιβεβαιώνουν αυτό που ήδη όλοι βλέπουμε στους δρόμους των αστικών κέντρων, ότι κατά την περίοδο της κρίσης ο αριθμός των αστέγων αυξάνεται με τρομακτικά μεγάλο ρυθμό. Ενδεικτικό είναι το γεγονός ότι πάνω από το 60% των αστέγων αυτή τη στιγμή στη Ελλάδα, βιώνει την αστεγία λιγότερο από 4 χρόνια, δηλαδή έχουν βρεθεί σε αυτή την κατάσταση την περίοδο που οι κοινωνικές επιπτώσεις της κρίσης εντείνονταν.

Για το λόγο αυτό, στις επιστημονικές μελέτες για το ζήτημα της αστεγίας έχει ενταχθεί ένας νέος ορισμός, αυτός του νεοαστέγου. Οι νεοάστεγοι είναι εκείνοι που βρέθηκαν να στερούνται κατοικίας για καθαρά οικονομικούς λόγους. Ουσιαστικά πρόκειται για άτομα που έχασαν την περιουσία τους λόγω δανείων ή άλλων οφειλών προς τις τράπεζες, νέοι που δεν στηρίζονται από την οικογένειά τους οικονομικά και μαστίζονται από την ανεργία αλλά και άτομα που έχασαν την δουλειά τους λίγο πριν συνταξιοδοτηθούν.

Η μεγάλη αύξηση των αστέγων κατά την οικονομική κρίση δεν οφείλεται μόνο στη μείωση του ατομικού εισοδήματος, αλλά και στον τρόπο που έχει διαρθωθεί το ελληνικό σύστημα πρόσβασης στην κατοικία τις τελευταίες δεκαετίες. Η Ελλάδα βρίσκεται στις πρώτες θέσεις μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε ποσοστά ιδιοκατοίκησης, μια κουλτούρα που διαμορφώθηκε τις δεκαετίες '80 και '90, όταν οι τράπεζες χορηγούσαν αλόγιστα και άκριτα μεγάλα ποσά για στεγατικά δάνεια. Με λίγα λόγια, αυτό σημαίνει ότι το κράτος δεν έχει παρά ελάχιστες δυνατότητες παρέμβασης στους τρόπους πρόσβασης στην κατοικία με αποτέλεσμα αυτή να γίνεται ζήτημα αποκλειστικά του ιδιωτικού τομέα.

Προκειμένου να χαρτογραφήσουμε τις διαφορετικές προσεγγίσεις των στεγαστικών πολιτικών στην Ευρώπη, θα πρέπει να κάνουμε ένα διαχωρισμό μεταξύ τριών διαφορετικών προσεγγίσεων: της υπολλειματικής, της γενικής και της καθολικής προσέγγισης. Η πρώτη – υπολλειματική προσέγγιση - αφορά την εξασφάλιση κατοικιών σε πολύ μικρό κομμάτι του πληθυσμού, δηλαδή στους κοινωνικά μειονεκτούντες και πλήρως αποκλεισμένους όπου σε αυτή την περίπτωση το κράτος δεν παρεμβαίνει με κανένα τρόπο στην αγορά ακινήτων. Μία τέτοια περίπτωση είναι και η περίπτωση της Ελλάδας. Αντίθετα, σε χώρες όπως η Ολλανδία και η Δανία όπου εφαρμόζεται η καθολική προσέγγιση, η στεγαστική πολιτική έχει ως στόχο την παροχή στέγασης σε κάθε πολίτη, ανεξάρτητα από τα έσοδά του και με αυτό τον τρόπο προσφέρεται ασφάλεια στη χρήση του οικήματος πράγμα που προφανώς δεν τίθεται ως στόχος από τον ιδιωτικό τομέα. Η καθολική αυτή προσέγγιση στις χώρες πρότυπα των νεοφιλελεύθερων πολιτικών δεν είναι παρά το αποτέλεσμα κοινωνικών αγώνων του παρελθόντος. Συγκεκριμένα, στην Ολλανδία το κίνημα καταλήψεων κατά την δεκαετία του '60 οδήγησε δέκα χρόνια αργότερα στη θεσμοθέτηση νόμου βάσει του οποίου κρίθηκε ότι η κατάληψη ενός κτιρίου που δεν χρησιμοποιείται δεν αποτελεί καταπάτηση. Πιο συγκεκριμένα, όταν ένα κτίριο δεν χρησιμοποιείται για διάστημα μεγαλύτερο από ένα χρόνο τότε θα μπορούσε να κατοικηθεί νόμιμα από κάποιον που έχει ανάγκη στέγης ενώ ταυτόχρονα η διαδικασία νομιμοποίησης της κατάληψης εμπειρείχε διαδικασίες ελέγχου από κρατικούς μηχανισμούς για την ασφάλεια και την καταλληλότητα του κτιρίου που προοριζόταν για κατοίκηση. Μια ενδιάμεση προσέγγιση, αυτή που χαρακτηρίζεται ως

«γενική», τη συναντάμε σε χώρες όπως η Γαλλία και η Ιταλία, όπου πλην των πλήρως αποκλεισμένων κοινωνικών ομάδων, τίθενται υπό την προστασία του κράτους και άτομα που αντιμετωπίζουν δυσκολίες πρόσβασης σε κατάλληλη στέγαση, λόγω της επισφάλειας του εισοδήματος τους.

Σήμερα, με δεδομένο ότι η κυβερνητική πολιτική στην Ελλάδα ασκείται από την αριστερά, ανοίγονται δυνατότητες ώστε να εφαρμοστεί μια πολιτική που θα αποσκοπεί αφενός στην προστασία της κατοικίας και αφετέρου θα αντιμετωπίζει συνολικά τη στέγαση ως ένα αναγκαίο και αδιαπραγμάτευτο κοινωνικό αγαθό, με την έννοια ότι η κατοικία εμπεριέχει διάφορες μορφές αξίας για τον χρήστη της αλλά πάνω απ' όλα αποτελεί γι' αυτόν το κεντρικό σημείο αναφοράς του ως προς όλες τις άλλες πλευρές του αστικού σκηνικού. Για το λόγο αυτό, δεν μπορούμε να περιμένουμε να επιλυθεί το πρόβλημα της στέγασης διαμέσου της αγοράς και κατ' επέκταση η διαδικασία προς την καθολική πρόσβαση θα πρέπει να περιλαμβάνει από τη μία μέτρα όπως είναι η διευκόλυνση από το κράτος σε ότι αφορά την αξιοποίηση και την επανάχρηση κενών και εγκαταλελημένων δημόσιων κτιρίων, η καταβολή κοινωνικού ενοικίου ή η πρόληψη της αστεγίας μέσω της δημιουργίας ξενώνων φιλοξενίας. Από την άλλη θα πρέπει να δίνεται ο χώρος στην κοινωνία ώστε να οργανώνεται και να δραστηριοποιείται προκειμένου να έχει ενεργό ρόλο όχι μόνο στην προστασία της κατοικίας, για παράδειγμα από τους πλειστηριασμούς, αλλά και στην κατάκτηση του δικαιώματος για στέγαση χωρίς ταξικούς φραγμούς, όπως συνέβη στην Ολλανδία δεκαετίες πριν.

Είναι στο χέρι μας σήμερα να εφαρμόσουμε ριζοσπαστικές πολιτικές τόσο από την σκοπιά της κυβερνητικής πολιτικής όσο και από την πλευρά των κοινωνικών πρωτοβουλιών και διεκδικήσεων, ώστε η κατοικία να μην αποτελεί προνόμιο για λίγους αλλά κοινωνικό αγαθό προσβάσιμο από όλη την κοινωνία.

Κατάληψη δημοτικού κτιρίου στη Ρώμη.